

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ 5 ประเด็น ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและการรวมกลุ่ม แนวคิดเรื่องเครือข่าย แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ในส่วนท้ายของบท ดังรายละเอียด

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก โดยต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา 2550)

ทั้งนี้ มูลนิธิชัยพัฒนา (2550) ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ คือ

1) *ความพอประมาณ* หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) *ความมีเหตุมีผล* หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3) *การมีภูมิคุ้มกัน* หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยมี “เงื่อนไข” ของการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1) *เงื่อนไขความรู้* ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2) *เงื่อนไขคุณธรรม* ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้รับการเชิดชูสูงสุด จากองค์การสหประชาชาติ (UN) โดย นายโคฟี อันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล The Human Development Lifetime Achievement Award แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 และได้มีปาฐกถาถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง คู่หมู่บ้าน และคู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

ทั้งนี้ อภิชัย พันธเสน (2549: 18 -21) เสนอให้พิจารณาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะที่เป็นวิถีในการประกอบอาชีพและวิถีการดำรงชีวิต ในด้านวิธีการประกอบอาชีพนั้น จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยให้สามารถดำรงอยู่ได้ในลักษณะไม่เสี่ยงมากเกินไป ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าหรือหากได้รับผลกระทบจะสามารถฟื้นตัวได้ในเวลารวดเร็วพอสมควร โดยการมีภูมิคุ้มกันที่ดีต้องมาจากการพึ่งตนเองให้ได้ เป็นส่วนใหญ่ หมายถึง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เองหรือหาได้ง่ายในท้องถิ่นมากที่สุด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถควบคุมหรือจัดการได้ มีทุนเป็นของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งทุนมนุษย์ ที่เป็นสติปัญญา ความสามารถส่วนบุคคล ทุนทางสังคมหรือทุนทางวัฒนธรรม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมมือกัน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งเงินทุน เทคโนโลยี เครื่องมือ เครื่องใช้ รวมไปถึงภาวะการณ์ตลาดที่สามารถจัดการได้เอง ไม่ทำเกินกำลัง ทั้งนี้ หากสามารถพึ่งตนเองได้มากเท่าไร ภูมิคุ้มกันจะมีสูงมากขึ้น แต่การพึ่งตนเองจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความพอประมาณกำกับไปด้วย กล่าวคือ การทำทุกอย่างเท่าที่จะสามารถจัดการได้เอง ไม่ทำเกินกำลังความสามารถหรือโลกมาก แต่ไม่หย่อนยาน ขี้ขลาดหรือเฉื่อย และเมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดีก็ไม่ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องเอาโรคเอาเปรียบผู้อื่นสามารถดำเนินการทุกอย่างได้อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร ความอดทน ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น คือ ความมีเหตุมีผลตามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ในมิติที่เป็นวิถีในการดำรงชีวิตนั้น เมื่อมีการดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับวิธีการ ที่ให้ความสำคัญกับการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีความเข้าใจถึงความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจพอเพียงจากระดับที่เป็นวิธีการมาสู่การเป็นวิถีชีวิตได้ เพราะความพอประมาณจะช่วยทำให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วย เพราะความพอประมาณหมายถึงความพอดี ไม่สุดขั้วไปทางใดทางหนึ่ง อันเป็นสาเหตุสำคัญของความทุกข์ เช่น การรับประทานอาหารหรือการมีวัตถุครอบครองไม่มากหรือน้อยเกินไป โดยความมีเหตุมีผล หรือก็คือ การมีปัญญาที่ถูกกำกับด้วยสติ มีความรู้จริง รอบคอบ และระมัดระวัง จะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ชีวิตสามารถลดความทุกข์และมีความสุขเพิ่มขึ้นได้ เนื่องจากภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว คุณธรรมก็จะเกิดขึ้น คือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทน และโอบอ้อมอารี หรือความมีเมตตา กรุณาและมุทิตา ส่วนอุเบกขา คือ สติกับปัญญา

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะที่เป็นวิถีที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้ชีวิต ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้สามารถอยู่รอดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างถูกต้อง แต่เมื่อได้ลงมือปฏิบัติแล้วจะเริ่มเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งของเศรษฐกิจพอเพียงไปถึงขั้นตอนที่เป็นวิถีที่จะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขสงบยิ่งขึ้นกว่าเดิม

นอกจากนี้ เสรี พงศ์พิศ (2552) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า พึ่งพาตนเองได้ หมายความว่า ทำอย่างไรจะทำกินเองใช้เองบ้าง ทำอย่างไรจะจัดการชีวิตของตนเอง ให้พึ่งพาตนเองให้มากขึ้น พึ่งตลาดพึ่งคนอื่นน้อยลง และเสนอแนวทางสู่การสร้างชุมชนพอเพียงว่าควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

1) *ชุมชนพอประมาณ* ควรพิจารณาว่า มีความพอดีพองาม ประกอบด้วย (1) มีการกินพอดี อยู่พอดี มีคุณธรรม (2) มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน (3) ระหว่างคนกับธรรมชาติ นอกจากนี้ให้พิจารณาว่าชุมชนนั้น มีความเรียบง่ายหรือไม่ โดยพิจารณาการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนว่าคำนึงถึง (1) ความจำเป็นหรือความต้องการ (2) คุณค่าหรือมูลค่า (3) ความร่วมมือหรือการแข่งขัน รวมทั้งคำนึงว่าชุมชนนั้นมีคุณธรรมหรือไม่ กล่าวคือ มีการใส่ใจถึง (1) ความสมดุล (2) จิตอาสาเพื่อส่วนร่วม (3) ปัญญา ความกล้าหาญ และความเพียรทน

2) *ชุมชนมีเหตุผล* พิจารณาว่า

เป็นชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ โดยพิจารณา (1) รู้ว่าอยู่ในยุคสังคมความรู้ (2) รู้ปัญหาและความต้องการที่แท้จริง

เป็นชุมชนที่เรียนรู้จักตนเองหรือไม่ กล่าวคือมีการ (1) เรียนรู้จักรากเหง้า (2) เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นชุมชนเรียนรู้จักปัญหาและทรัพยากรหรือไม่ คือ (1) เรียนรู้หนี้สิน รู้ค่าใช้จ่ายของชุมชน (2) เรียนรู้จักสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และ (3) เรียนรู้จักทรัพยากรของชุมชน

รวมทั้งเป็นชุมชนที่มีแผนแม่บทชุมชนหรือไม่ 1) มีแผนชีวิต แผนยุทธศาสตร์ 2) มีแผนแยกย่อยแต่บูรณาการ 3) มีแผนการพึ่งพาตนเองและการสร้างเครือข่าย

3. *ชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่ดี* โดยพิจารณาว่า ชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่ดีหรือไม่ทั้งในด้านการจัดการชุมชน การจัดการองค์กร และการจัดการทรัพยากร หรือพิจารณาที่ระบบการผลิต การแปรรูปและการตลาด มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน หรือเครือข่ายหรือไม่ ในด้านระบบทุนชุมชน พิจารณา (1) การออม (2) กองทุนและสวัสดิการ (3) โครงการรวมพลัง ด้านระบบทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงาน มีการคำนึงถึง ดิน น้ำ ป่า และพลังงานทางเลือกหรือไม่ และสุดท้ายด้านระบบสุขภาพ พิจารณามิติการป้องกันและการดูแลรักษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและการรวมกลุ่ม

ณลินี ต้นฐานันท์ (อ้างถึงใน สมพันธ์ เตชะอธิก 2541 : 3) ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้านไว้หลายความหมาย ดังนี้ องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว ฯลฯ องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมในหมู่บ้านเข้าด้วยกัน องค์กรชาวบ้านในความหมายของการประสานกิจกรรมเหมือนๆ กันในต่างหมู่บ้าน เป็นเครือข่ายกิจกรรมต่างหมู่บ้าน เช่น องค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาอีสาน เป็นต้น

องค์ประกอบที่ทำให้้องค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้านดำรงอยู่ได้ที่สำคัญ คือ การมีอุดมการณ์ร่วมกัน เป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวทิศทางของการรวมกลุ่มกันเอาไว้ การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง คน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้นำ ถือเป็นผู้กุมความอยู่รอดขององค์กรชุมชนสมาชิก ที่มาร่วมในกิจกรรม ทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล ตลอดจนมีสิทธิ์ที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร นับเป็นบทบาทหน้าที่และสิทธิอันพึงมีของสมาชิกในการรวมกลุ่ม สมาชิกมีหลายประเภทเข้าร่วมกิจกรรมบ้าง ไม่เข้าร่วมบ้าง และสมาชิกประเภทเฝ้าดูอยู่เฉยๆ มีมากกว่าประเภทอื่นๆ

ชาวบ้านทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เฝ้าดู ติดตาม วิพากษ์วิจารณ์และพร้อมที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับองค์กร การบริหารจัดการ ซึ่งเป็นเรื่องชี้ขาดความเข้มแข็งขององค์กร โดยเฉพาะทุกกิจกรรมที่มีเรื่องเงิน คน เข้าไปเกี่ยวข้อง ต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

- 1) การตัดสินใจร่วมซึ่งเป็นหัวใจของการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน
- 2) โครงสร้างและบทบาทหน้าที่

- 3) สถานที่และวัสดุอุปกรณ์
- 4) กฎ กติการ่วมกัน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ และเป็นข้อตกลงร่วมกัน
- 5) การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกองค์กร
- 6) กิจกรรม การเรียนรู้ ฝึกฝน และปฏิบัติ
- 7) งบประมาณ

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (อ้างอิงใน อนุชาติ พวงสำลี และ กฤตยา อาชวนิจกุล 2540: 239 – 258) ได้เสนอกรอบสำหรับเป็นเครื่องชี้วัดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง โดยแบ่งเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้ ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชน ภูมิปัญญา เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ระบบความคิดของชุมชน คือ เครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงคนในชุมชนไว้ด้วยกัน อันเป็นประเด็นที่สัมพันธ์กับเรื่องของการจัดการกลุ่ม / ชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการควบคุมให้มนุษย์ปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตที่พอดี ไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป ทำให้วิถีชีวิตในสังคมดำรงอยู่ได้ด้วยสันติสุข การจัดการกลุ่ม / องค์กรชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนเพราะองค์กรชุมชน คือ รูปแบบของการรวมตัวทางสังคม ทำให้เกิดอำนาจทางสังคมที่จะต้องถ่วงดุลกับอำนาจรัฐและอำนาจเงิน การชี้วัดความเข้มแข็งของกลุ่ม จึงดูจาก 6 องค์ประกอบสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม กฎ กติกาของกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม กรรมการกลุ่ม กิจกรรมของกลุ่ม และกองทุนของกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ เนื่องจากเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและการสรุปทบทวนเพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น ซึ่งจะต้องมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติหรือการกระทำ

3. แนวคิดเรื่องเครือข่าย

3.1 ความหมายของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548) กล่าวถึงเครือข่ายในปัจจุบันมีความหมายประการหนึ่ง คือ ขบวนการทางสังคม อันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน อีกประการหนึ่ง หมายถึงวัฒนธรรมองค์กร เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ทำให้มีการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กรหนึ่ง ระหว่างคนในองค์กร และระหว่างองค์กรนั้นกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการเปลี่ยนจากการจัดการแบบลำดับชั้น (hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย (networking) วัฒนธรรมองค์กรที่มีกระบวนการทัศน์นี้จะไม่เน้นการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ แต่เน้นการจัดความสัมพันธ์ใหม่ การสร้างบรรยากาศการ

ทำงานที่ดี สร้างแรงบันดาลใจให้ทุกคนอยากทำงาน และทำลายกำแพงกั้นระหว่างกอง ฝ่าย โครงการ ต่างๆ ในองค์กรนั้น เกิดเป็นความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี และทำงานแบบประสานพลัง (synergy)

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 311) กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายว่าเครือข่ายได้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงการรวมตัวของหน่วยต่างๆ ในสังคม ในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการรวมเป็นเครือข่ายทางธุรกิจ เครือข่ายทางสังคม เครือข่ายการเรียนรู้ หรือเครือข่ายในงานพัฒนา ซึ่งการรวมตัวในแต่ละประเภทต่างมีเหตุผลหรือความจำเป็นในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เช่น ในภาคธุรกิจการสร้างเครือข่าย นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การสร้างความสามารถเข้าถึงตลาดของสินค้า ลดค่าใช้จ่ายด้านวิจัยและพัฒนา ลดภาวะการแข่งขันยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) สรุปความหมายของเครือข่ายในมิติของความสัมพันธภาพและปรากฏการณ์ทางสังคมมนุษย์ ไว้ 3 นัยสำคัญ ได้แก่ 1) นัยคุณค่าแห่งความสัมพันธภาพ “ข่ายจะเป็นเครือข่ายได้ “ข่าย” (net) จะต้อง “ทำงาน” (work) ร่วมกันเป็น “network” โดยเครือข่ายอาจถูกพิจารณาว่าเป็นกิจกรรมที่ขับเคลื่อนทางสังคม เป็นกระบวนการที่อิงอาศัยและสร้างความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ เพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา หรือสร้างพลังและอำนาจการต่อรอง 2) นัยแห่งการประสานความร่วมมือ กล่าวคือ ความเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นจากความร่วมมือและการเปิดรับ ที่มีข้อตกลงร่วมกันในการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความพยายามที่จะระดมทรัพยากร กระบวนการ ความรู้ และวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือและเปิดรับในสิ่งใหม่นั้นเสมอ 3) นัยภารกิจและกระบวนการ เครือข่ายเป็นทั้งกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการกลุ่ม ที่เป็นการระดมทรัพยากรในการสร้างพลังและอำนาจในการต่อรองให้สูงขึ้น ซึ่งกระบวนการเหล่านั้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย

3.2 ประเภทของเครือข่าย สามารถจำแนกได้หลายลักษณะ (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร 2547 ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ 2543) กล่าวไว้ดังนี้

3.2.1 การจำแนกเครือข่ายตามการก่อเกิด

1) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เกิดจากการที่ผู้คนมีความคิดตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อนมารวมตัวกัน ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า

2) เครือข่ายจัดตั้ง มักมีความเกี่ยวข้องกับนโยบาย หรือการดำเนินงานของภาครัฐที่กำหนดให้จัดตั้งเครือข่ายต่างๆ ในชุมชน

3) เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นลักษณะของกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กร มารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการที่จะสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกันก่อน

3.2.2 การจำแนกเครือข่ายตามพื้นที่ เป็นการจำแนกตามลักษณะการรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน

1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ตามระบบการปกครองของภาครัฐ

2) เครือข่ายเชิงพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เครือข่ายลุ่มน้ำ

3.3.3 การจำแนกเครือข่ายตามประเด็นกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติเชิงพื้นที่ เช่น เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยมีลักษณะสำคัญคือ กิจกรรมการทำงานมีการประสานกันในแนวราบ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์ทั้งแนวดิ่งและแนวราบ

3.3.4 การจำแนกเครือข่ายในลักษณะที่เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะการรวมกันแบบไม่เป็นทางการ ให้ความสำคัญกับการจัดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน หรือการไปดูงานกิจกรรมซึ่งกันละกัน ความรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมักเป็นความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยอาจแบ่งเป็น เครือข่ายตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ โครงสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ หน่วยสังคม ระดับการปกครองและลักษณะของงาน และประเด็นสนใจร่วม

3.3 องค์ประกอบของเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547 : 47 – 50) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย มี 5 ประการ คือ 1) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก 2) จุดมุ่งหมาย 3) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก 4) การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยน และ 5) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร

เสรี พงศ์พิศ (2548) อธิบายถึงลักษณะร่วมของเครือข่ายไว้ ดังนี้

1) เป็นกลุ่ม องค์กร และ/หรือ บุคคลที่รวมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

2) มีการสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3) มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกัน

รับผิดชอบ

4) มีฐานอยู่ที่มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน และความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

5) มีรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างชัดเจน และสม่ำเสมอ

3.4 ความเข้มแข็งของเครือข่าย

สมพันธ์ เชชะอริก และคณะ (2537: 8) ได้อธิบายถึงการพิจารณาความเข้มแข็งของเครือข่ายชาวบ้านใน 2 ลักษณะ คือ

1) เครือข่ายภายในชุมชน มีข้อพิจารณาอยู่ 3 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผลของกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำชุมชน

2) เครือข่ายภายนอกชุมชนมีข้อพิจารณาอยู่ที่การเชื่อมโยงของท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนรู้ของคนภายนอกชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2548 ก) ได้เสนอเงื่อนไขสำคัญในการรักษาเครือข่ายให้แข็งแกร่งต่อเนื่องไว้ดังนี้ คือ

1) ความไว้วางใจกัน (Trust) ที่นำมาซึ่งการสร้างเชื่อมั่น ว่าการร่วมกันเป็นเครือข่ายจะทำให้สมาชิกก้าวไปข้างหน้าด้วยความมั่นคงได้

2) พันธะผูกพัน (Commitment) ของสมาชิกเครือข่าย เป็นทั้งเหตุและผลของความไว้วางใจกันของสมาชิก

3) การเชื่อมโยงความคิด ประสบการณ์ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างสมาชิก เช่น สนทนาแลกเปลี่ยนความคิด การประชุมปรึกษา เพื่อวิเคราะห์ปัญหา แสวงหาความต้องการ และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

4) กระบวนทัศน์ (วิธีคิด วิธีปฏิบัติ และวิธีให้คุณค่า) พื้นฐานในการบริหารธุรกิจที่วางอยู่บนแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างเสริมศักยภาพคนให้เกิดความเข้มแข็ง (empowerment) ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการสร้างเครือข่าย ซึ่งต่างจากปรัชญาพื้นฐานของธุรกิจแบบเก่าที่เน้นการควบคุม (control)

นอกจากนี้ได้เสนอประเด็นในการวิเคราะห์เครือข่ายไว้ ดังนี้

1) ใครเชื่อมโยงกับใคร (ผ่านระบบตัวแทนหรือไม่ ใครบ้างทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนพบปะ)

2) เนื้อหาที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงประสานคืออะไร (ประเด็นร่วมคืออะไร จึงทำให้เกิดการรวมตัว)

3) คูแบบแผนของการเชื่อมโยงว่าเป็นอย่างไร เช่น มีโครงสร้างแบบเป็นทางการหรือชั่วคราว เพื่อเชื่อมกิจกรรมใดๆ โดยเฉพาะหรือรวมตัวกันเป็นองค์กรถาวร

4) ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนการเชื่อมโยงพฤติกรรมของสมาชิก เช่น มีความสนใจตรวจสอบ ให้ความร่วมมือ หรือมีส่วนในการรับผิดชอบหรือไม่ เพื่อวิเคราะห์การจัดการบทบาทหน้าที่ ว่าสอดคล้องกับสมาชิกแต่ละคนหรือไม่ (เวลาในการประกอบอาชีพของสมาชิก)

5) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนความเชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมอื่นๆ เช่น การร่วมทุกข์ร่วมสุข วัฒนธรรม ภูมิหลัง

3.5 ความจำเป็นในการเสริมสร้างเครือข่าย

ความจำเป็นในการเสริมสร้างเครือข่าย มีหลักการเกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ สถานการณ์ ปัญหาและสภาพแวดล้อม การสร้างพื้นที่ทางสังคม และการประสานผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม

เสรี พงศ์พิศ (2548 ข: 202) กล่าวว่า เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะในกรณีที่ต้องเผชิญได้โดยลำพังคนเดียว เช่น เอดส์ ยาเสพติด การค้าเด็กและสตรีเพื่อการบริการทางเพศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน เป็นต้น การสร้างเครือข่ายหรือทำงานเป็นเครือข่ายเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดผลกระทบที่มากกว่าในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพราะการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบ “ประสานพลัง” (synergy) ทั้งนี้ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่ายไว้ ดังนี้

- 1) ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวทำให้เกิดไม่ได้
- 2) ทำการรณรงค์ได้กว้างกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า
- 3) ส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในเครือข่ายและนอกเครือข่าย
- 4) ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นหนึ่ง หรือการต่อสู้หนึ่งชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะมีแง่มุมหลายแง่มองจากหลายคนหลายองค์กร
- 5) ร่วมมือกันทำ แบ่งงานกันทำ
- 6) ลดงานที่ซ้ำซ้อน และลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร
- 7) ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แรงบันดาลใจและทักษะต่างๆ
- 8) ทำให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่างๆ ในบางกรณีช่วยให้สามารถระดมทุนได้ดี

3.6 กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน อาจกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้ (พระมหาสุทิตย์ อาภากร 2547 ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ 2547)

- 1) ศึกษาสถานการณ์ โดยทบทวนว่า บุคคล กลุ่ม องค์กร ต่างๆ ที่จะเป็นเครือข่าย นั้น มีทรัพยากรอะไรบ้าง หากจุดแข็งหรือจุดเด่นที่มีและเป็นอยู่ ตลอดจนปัญหาต่างๆ ทั้งที่สามารถแก้ไขได้หรือไม่ได้โดยบุคคล กลุ่ม องค์กร ต่างๆ ที่จะเป็นเครือข่าย
- 2) ค้นหากลุ่มเป้าหมายและผู้นำ ได้แก่ การค้นหากลุ่มเป้าหมายที่สนใจร่วมกัน รวมทั้งค้นหาภาคีองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และแต่ละองค์กรมีบทบาทหน้าตาอย่างไร
- 3) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความตระหนัก ในการรวมกลุ่มและเครือข่าย การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านความคิด ความรู้ หรือเทคนิคต่างๆในการจัดการ โดยมีวิธีการสร้างเครือข่ายเรียนรู้ เช่น จัดเวทีแลกเปลี่ยน พา ไปดูงาน ฝึกอบรมให้ความรู้ สาธิต หรือทดลองดำเนินการ
- 4) ก่อเกิดเครือข่ายกิจกรรม กล่าวคือ การพัฒนากิจกรรมและระดับความสัมพันธ์ กำหนดโครงสร้างขององค์กรเครือข่าย เพื่อการบริหารจัดการเครือข่าย กำหนดเป้าหมาย กฎระเบียบ และวางแผนการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากร เพื่อการดำเนินงานของเครือข่าย เครือข่ายกิจกรรม เน้นการช่วยเหลือร่วมมือกันในการทำกิจกรรมการทอ่งเที๋ยว ส่วนมากมักเป็น เครือข่ายภายในชุมชนที่สมาชิกเครือข่ายทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระหว่างกลุ่มในต่างพื้นที่
- 5) ขยายเครือข่าย ทั้งนี้เมื่อเครือข่ายมีการดำเนินงานร่วมกันและประสบผลสำเร็จ เครือข่ายจะขยายผลโดยขยายหุ้นสมาชิกเครือข่าย ขยายกิจกรรมของเครือข่ายให้กว้างขวางมากขึ้น จากในระยะแรก หรือขยายเครือข่ายกับภายนอก
- 6) ได้รับการยอมรับจากส่วนต่างๆโดย เครือข่ายอาจพัฒนาต่อเป็นองค์กรที่เป็นทางการมากขึ้นจนได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากส่วนต่างๆ รวมถึงเป็นเครือข่ายที่เป็น แหล่งเรียนรู้แก่เครือข่ายอื่นๆ ต่อไป
- 7) การพึ่งตนเองของเครือข่าย เป็นระยะที่เครือข่ายสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ในขั้นตอนต่างๆ อาจเกิดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและมีกระบวนการติดตามและ ประเมินผลร่วมกันอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอน

4. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายความรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือ เกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์/มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ปลอดภัย อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุข (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) 2546)

สวัสดิการชุมชนมิใช่เรื่องที่ทำไปเพื่อสร้างสวัสดิการภาพและไม่เน้นเรื่องตัวเงินแบบสงเคราะห์ แต่มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ชาวชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันสร้างให้เป็นของชุมชนและเพื่อชาวชุมชนเอง ชุมชนจึงควรเป็นผู้จัดการเอง โดยรัฐหรือองค์กรภายนอกหนุนเสริมแบบเคียงบ่าเคียงไหล่ (ไม่ใช่สัมพันธ์กันแบบผู้ให้กับผู้รับ) ทั้งนี้ การจัดสวัสดิการของชุมชนสามารถสอดแทรกไว้ได้ในทุกกิจกรรม ริเริ่มแล้วค่อยออกกันเรื่อยไป ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง ผู้ที่ได้ประโยชน์จากสวัสดิการชุมชน ได้แก่ ทุกคนในชุมชน รวมทั้งคนในสังคม โดยผู้ด้อยโอกาสจะได้รับการช่วยเหลือให้มีโอกาสมีส่วนร่วมและสามารถเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี ผู้ที่อยู่ในภาวะปกติได้รับการป้องกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ส่วนผู้ที่มีความพร้อมทางการเงินจะได้รับความอบอุ่น น้ำใจไมตรี มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) <http://www.codi.or.th/>)

สำหรับรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2546) ได้สรุปรูปแบบสำคัญไว้ดังนี้ คือ 1) การจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชน โดยชุมชนมีกองทุนหรือเงินออมของตนเอง ทำให้ชุมชนสามารถริเริ่มคิดรูปแบบการจัดสวัสดิการของตนเองได้อย่างหลากหลายและสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชนนั้น โดยมีเงิน เป็นเครื่องมือ เป้าหมาย คือ สวัสดิการชุมชน” 2) การจัดสวัสดิการชุมชนโดยฐานการผลิตหรือธุรกิจชุมชน 3) การจัดสวัสดิการโดยฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การจัดสวัสดิการจากฐานอุดมการณ์หรือศาสนา 5) การจัดสวัสดิการโดยฐานชุมชนเมือง 6) การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุ 7) การจัดสวัสดิการผู้ยากลำบาก โดยเครือข่ายองค์กรชุมชน สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมสนับสนุนงบประมาณ

นอกจากนี้ ปีทมาวดี โพนนุกูล ชูชุกิ (2552) ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน พบว่ามีการจัดประเภทของสวัสดิการชุมชน 2 ระบบ โดยแบ่ง ระบบแรก แบ่งตามปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการจัดสวัสดิการ ระบบที่สอง แบ่งตามวิธีการจัดสวัสดิการและระดับการเกื้อกูลกันในชุมชน โดยระบบแรกพิจารณาในเชิงระบบ คือ จากปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลของการจัดสวัสดิการในชุมชน จะพบว่า สวัสดิการที่เกิดขึ้นในชุมชนมาจากสองแหล่ง (ไม่รวมสวัสดิการจากตลาด ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน) คือ สวัสดิการที่จัดโดยรัฐ และสวัสดิการที่จัดโดยชุมชน (รวมครัวเรือน) สวัสดิการโดยชุมชนนั้นมีสองกลุ่มย่อย กลุ่มที่หนึ่ง เรียกว่า “สวัสดิการชุมชนพื้นบ้าน” เป็นกระบวนการจัดสวัสดิการที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2544 ข) เรียกว่า เป็น “สวัสดิการบนฐานวัฒนธรรม” และ “สวัสดิการบนฐานทรัพยากร” หรือ ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ (2548) เรียกว่า “สวัสดิการวงใน” และกลุ่มที่สอง คือ “สวัสดิการชุมชนทันสมัย” เป็นการนำการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก เช่น ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์พัฒนาใหม่ มาปรับใช้สร้างสวัสดิการของชุมชน หรือที่ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์

(2548) เรียกว่า “สวัสดิการวงนอก” ซึ่งตรงกับแนวคิด “สวัสดิการบนฐานการพัฒนา” ของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ คณะ(2544 ข) ที่กล่าวว่าชุมชนหนึ่งจะมีสวัสดิการทั้งสองระบบดำรงอยู่ คือ สวัสดิการชุมชนพื้นบ้านและสวัสดิการชุมชนทันสมัย แต่การศึกษาการดำรงอยู่และปฏิสัมพันธ์ของสองระบบมีอยู่อย่างจำกัด

ปีทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ (2552) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า สวัสดิการชุมชนทันสมัย อาศัย “ทุนทางเศรษฐกิจ” เป็นปัจจัยนำเข้าสำคัญที่ต่างจากสวัสดิการชุมชนพื้นบ้าน “ทุนทางเศรษฐกิจ” ประกอบด้วยทุนทางกายภาพ (เช่น เครื่องจักร เครื่องมือสมัยใหม่ อุปกรณ์ โรงเรือน) และทุนที่เป็นตัวเงิน ประการที่สอง ผลของสวัสดิการชุมชนทันสมัยหรือสวัสดิการบนฐานการพัฒนาจะสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่สมาชิกผ่านกระบวนการสะสมทุนโดยการออมหรือการสร้างรายได้ ดังเช่น กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ กิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ร้านค้าชุมชน เป็นต้น โดยการออมเพื่อสะสมเป็นกองทุนสวัสดิการอาจมาจากการลดรายจ่าย (เช่นกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละบาท) หรือมาจากส่วนเกินทางเศรษฐกิจ เช่น ผลกำไรที่กลุ่มได้รับจากการจัดบริการสินเชื่อ (กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์) กำไรจากกิจกรรมการผลิต (วิสาหกิจชุมชน หรือกรณีชุมชนอโศกไม่คิดค่าแรง) เงินสมทบ เงินหรืออุปกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค เป็นต้น ซึ่งชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ (2548) เรียกส่วนเกินทางเศรษฐกิจที่อาจได้มาจากนอกหมู่บ้านเช่น “เงินโอน” จากลูกหลานชุมชนที่ออกไปทำงานนอกพื้นที่ว่าเป็น “ส่วนเกินเทียม” และมีบทบาทในการสร้าง “สวัสดิการวงนอก” ที่แตกต่างจาก “วงใน” ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน

ทั้งนี้ ปีทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ (2552) ได้สรุปว่า แม้สวัสดิการชุมชนทันสมัยจะแตกต่างจากสวัสดิการชุมชนพื้นบ้านในด้านปัจจัยทุน แต่สวัสดิการชุมชนทั้งสองประเภทจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย “ทุนทางสังคม” คือ ความสัมพันธ์ ค่านิยมร่วม และความไว้วางใจกัน สวัสดิการชุมชนทั้งสองประเภทยังมีความสำคัญมิใช่เพียงเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกในชุมชน แต่ยังมีนัยในการพึ่งตนเอง และเป็นบ่อเกิดของทุนทางสังคม ซึ่งเป็นนัยที่ไม่ปรากฏในการให้ความหมายและความสำคัญของการจัดสวัสดิการ โดยรัฐ

4.1 หลักสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2546) ได้ประมวลจากการจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำชาวบ้านที่ทำเรื่องสวัสดิการไว้ ดังนี้

1) *ทำจากสิ่งที่เป็นจริง ถ้าตั้งใจจะสำเร็จ* การจัดสวัสดิการชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง วิถีของแต่ละพื้นที่ ตั้งใจทำโดยลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เช่น เห็นชุมชนอื่นให้สวัสดิการผู้สูงอายุเดือนละ 300บาท ก็ให้บ้าง อาจไปไม่รอดเพราะเงินไม่พอ ต้องดูว่าคนที่นี่คิดอย่างไร กลุ่มเรามีเงินอยู่เท่าไร เริ่มจากจุดนั้น ควรรู้ก่อนว่าตอนนี้บ้านเราเป็นอย่างไร มีรากเหง้า มีกลไกอย่างไร

แล้วจึงกำหนดอนาคตต่อไปว่าบ้านเราจะเป็นอย่างไร ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของเราเอง เพื่อประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาส

2) *เริ่มจากเล็กไปใหญ่* ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เหมือนต้นไม้ที่แตกทีละ 2 ใบ ต่อไปก็เติบโตเป็นพุ่มใหญ่ หากคิดจัดสวัสดิการแบบรวดเร็วเกินไป โดยที่คนไม่พร้อม ไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้สึกเป็นเจ้าของก็จะเหมือนการใส่ปุ๋ยมากเกินไป ต้นไม้้อาจจะตายได้เพราะเกินกำลัง ไม่เกิดสวัสดิการที่เป็นของคนในชุมชน

3) *เงินเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมาย* ใช้เงินสร้างเงื่อนไข ทำให้คนอยากทำงานอยากทำดี เช่น ใครทำงานเพิ่ม จ่ายเงินสมทบให้ ใครบริหารเงินในหักออกเงยขึ้นมาจะจ่ายสมทบให้ สิ่งสำคัญคือ การให้ความคิด ทำให้คนคิดพึ่งตนเอง ทำความดี ทำงานสร้างเม็ดเงิน หากมีเงินสนับสนุน ควรให้ตามความจำเป็นและพอดี ไม่ใช่ใช้เงินเป็นเป้าหมายหรือหาเงินมาแจกจ่าย

4) *ระบบสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกในชุมชน* ควรให้ทุกคนได้ แต่มุ่งเน้นคนยากจนและด้อยโอกาส ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตกลงกติกาและใช้ร่วมกัน

5) *เป็นองค์รวมที่ทุกอย่างเชื่อมโยงเข้าหากัน* กิจกรรมทุกอย่างสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการได้ทุกเรื่องตั้งแต่เกิดจนตาย กับคนทุกเพศทุกวัย การสร้างสวัสดิการจะเริ่มจากเรื่องใดก็ได้ โดยจัดสรรผลกำไรส่วนหนึ่งมาทำสวัสดิการ ในลักษณะของการเชื่อมโยงกิจกรรม เชื่อมโยงคน 3 วัย คือ ผู้สูงอายุ พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชน ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นกลุ่มเดียวกัน เพราะทั้งหมดคือมาจากคนๆ เดียวกัน เพียงแต่ต่างเวลาสร้างเงื่อนไขการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกัน เชื่อมโยงกลุ่มคนในชุมชนเข้าด้วยกัน และเชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ ซึ่งคนสามารถเรียนรู้และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้

6) *ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ* คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับเสมอ (ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งมาให้ อีกฝ่ายหนึ่งรอรับ) จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และมีศักดิ์ศรี เช่น จัดเงื่อนไขที่ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบ กันเงินบางส่วนเดิมเข้ากองทุน นำดอกผลกองทุนบางส่วนขยายกิจกรรมต่อ ทำให้ทุกคนในกลุ่ม/ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของทุนและได้รับสวัสดิการไปในเวลาเดียวกัน

7) *ต้องทำด้วยความรักและอดทน* โดยจะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่า ชาวบ้านสามารถสร้างสวัสดิการของตนเองได้ รักที่จะทำงานเพื่อชุมชน เพื่อส่วนรวม อดทนต่อความคิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน ยอมรับการคิดค้น คำหาญ โดยถือว่าเป็นครู เป็นบทเรียนที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา

4.2 *แนวทางส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากระบวนการสวัสดิการชุมชน* ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสวัสดิการชุมชนไม่สามารถเกิดได้โดยการให้ลอกเลียนแบบหรือโดยตั้งใจ แต่เป็นสิ่งที่ต้องก่อเกิด

จากเนื้อในของชุมชนตามความสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต การให้คุณค่า ภูมิปัญญา และ ความเห็นพ้องร่วมกันของคนในท้องถิ่น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) <http://www.codi.or.th/>) ดังนั้น การส่งเสริมสนับสนุน จึงควรเป็นไปดังนี้

1) *ให้ความคิดโดยสนับสนุนงบประมาณตามความจำเป็น* เริ่มจากสิ่งที่ชุมชนอยากทำ ส่งเสริมความเข้าใจ ความคิดอยากจะทำสร้างสวัสดิการของตนเอง ความเชื่อมั่นในความสามารถของ ชุมชน เข้าใจหลักการสำคัญ และค้นหาสิ่งที่เหมาะสมด้วยตนเอง โดยเห็นเงินเป็นเพียงเครื่องมือคิด แล้วลงมือทำจากกิจกรรมที่ 1 แล้วกิจกรรมที่ 2, 3, 4 จะตามมาเอง โดยแต่ละพื้นที่ต้องประยุกต์อย่าง เหมาะสม

2) *ส่งเสริมพัฒนาด้านการจัดการ* โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริหารจัดการที่ทำให้ เพิ่มมูลค่า และการทำให้คนใช้เงินเป็น แทนการใช้เงินให้หมด รู้วิธีการหมุนเงินให้เพิ่มมูลค่าใน ท้องถิ่น สามารถต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่ได้ โยงทุกเรื่องสู่ชุมชนได้ ขยายสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้

3) *ส่งเสริมชุมชนให้สร้างสถาบันการเงิน สร้างงานให้ชาวบ้าน และสร้างตลาดชุมชน* โดย วางแผน กำหนดกิจกรรม และทำหลักสูตรให้เกิด 3 เรื่องนี้ในชุมชน คือ (1) สถาบันการเงินของ ชุมชน ถ้าชุมชนมีเงินของตนเอง จะทำอะไรก็สะดวก คล่องตัว (ถ้าไม่มีเงินทำอะไรไม่ได้สักอย่าง) (2) สร้างงานให้ชาวบ้าน ใช้เงินใจทำให้คนเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ปลูกผัก มีอาหารกินเอง มีรายได้ เพิ่มขึ้น และ (3) สร้างตลาดของชุมชนโดยชุมชนต้องดูแลจัดการเพื่อรักษาผลผลิตของชุมชน

4) *สนับสนุนการพัฒนากระบวนการสวัสดิการชุมชนในพื้นที่นำร่อง* โดยเฉพาะในจังหวัด สิ่ง ที่ ดำเนินการอยู่แล้ว (มีกิจกรรมมีคนทำงานด้านนี้อยู่แล้ว) แล้ววิจัยสร้างองค์ความรู้ จัดให้มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในแนวคิดเพื่อต่อยอด ขยายผล

5) *หนุนเสริมผ่านกลไกการพัฒนาต่าง ๆ ที่มีอยู่* โดยสอดแทรกแนวคิดและกิจกรรมจากสิ่ง ที่มีอยู่เดิม เช่น ผ่านกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน โดยส่งเสริมให้การออมเป็นสื่อ มีการกันเงินบางส่วน เป็นกองทุนสวัสดิการ นำดอกเบี้ยที่ได้ไปขยายผลต่อ หรือผ่านกลุ่มอาชีพโดยกันรายได้ส่วนหนึ่งไว้ เป็นกองทุน หรือโดยการสร้างเงื่อนไขให้ใช้กองทุนหมู่บ้านเป็นโอกาส โดยเสริมแรงจูงใจหากมี การบริหารจัดการดี สามารถทำให้กองทุนเพิ่มขึ้น ทางราชการควรสมทบให้อีกหนึ่งเท่าอย่าง ต่อเนื่อง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราลักษณ์ จงสถิตมัน (2551) ให้คำนิยามของสวัสดิการสังคมเปรียบเทียบระหว่างชาติ ตะวันตกกับประเทศไทยว่าสวัสดิการสังคมชาติตะวันตกให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมในภาพ กว้างและง่ายกว่าของประเทศไทยในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา ผู้เข้ามาบริหารประเทศส่วนใหญ่ได้ลงลึก ของสวัสดิการสังคมในมิติต่างๆ มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ตีความหมายของสวัสดิการสังคมแตก

ออกไปได้หลายทางทั้งทางบวกทางลบ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า สวัสดิการสังคมที่จะเริ่มต้นที่ฐานรากของสังคมดีกว่าการที่สวัสดิการต่างๆ ถูกตั้งขึ้นโดยภาครัฐเหมือนที่ผ่านมา คือมีกรอบเหมือนๆ กันทุกสภาพสังคมหรือชุมชน โดยที่ประชาชนผู้รับสวัสดิการไม่มีสิทธิเลือกหรือเสนอรูปแบบของสวัสดิการที่ต้องการ ทิศทางของสวัสดิการสังคมในสถานการณ์ปัจจุบันจะไม่ใช้ลักษณะแบบองค์รวมอีกต่อไป แต่จะเป็นสวัสดิการที่ประชาชนสามารถเลือกรับเฉพาะที่ตนเองต้องการ ขณะเดียวกันรัฐจะต้องเปลี่ยนแนวคิดที่เป็นผู้กำหนดและจัดการเอง ก็ต้องเปลี่ยนมาเป็นการอำนวยความสะดวกใช้ความต้องการของประชาชนเป็นฐานสำคัญ

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2551) กล่าวว่า การจัดสวัสดิการชุมชนที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนทำอยู่ในเวลานี้ ทำในรูปแบบของการประสานความร่วมมือกับภาครัฐ หน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่น และประสานกับนโยบายภาครัฐด้านการดำเนินงาน กฎระเบียบ ข้อบังคับ และการจัดสรรงบประมาณที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพ ในส่วนสวัสดิการชุมชนจะเน้นเรื่องของการสร้างคุณภาพชีวิต นำเงินมาออกร่วมกันเพื่อจะเป็นบ้านญาติให้กับชาวบ้าน ทั้งนี้การเรียนรู้การจัดการร่วมกัน รวมทั้งนโยบาย เมื่อจัดสวัสดิการแล้วได้มากกว่า ทั้งเรื่องสติปัญญา วิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ เพื่อนำไปสู่ความสันติสุข การสร้างวัฒนธรรมร่วมกัน ผู้ให้กับผู้รับต้องมีศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียมกัน

สมสุข บุญญาบัญชา (2551) สรุปว่าการที่รัฐเห็นความสำคัญของประชาชนจากฐานรากของสังคมไทย ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ที่ผ่านมารัฐมองเรื่องสวัสดิการสังคมมักจะคิดถึงแต่เรื่องการให้ความช่วยเหลือเป็นสำคัญ ยังไม่ให้ความสำคัญกับศักยภาพของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้หรือแก้เท่าไรก็ไม่จบ ขณะเดียวกันชุมชนมีแนวคิดที่จะสร้างความสัมพันธ์แบบแนวราบ ที่สร้างความเข้มแข็ง ฟังตนเองได้ระหว่างกันเอง จึงได้ตั้งกองทุนรวมที่เกิดขึ้นในตำบล เอาเงินเป็นเครื่องมือช่วยเหลือกันในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือของสมาชิกในชุมชน ในอนาคตรัฐสวัสดิการและสวัสดิการชุมชนก็อาจจะปรับเข้าหาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจทางการเมืองก็อาจจะไม่มีผลต่อการจัดสวัสดิการ เพราะเป็นเรื่องที่ทำเองต่อเนื่องภาครัฐและภาคประชาชนก็จะรู้จักแนวการทำสวัสดิการแนวใหม่ที่เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับมากยิ่งขึ้น ตามแนวคิดปรัชญาของสวัสดิการที่ชุมชนมักพูดว่า “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”

สุรินทร์ กิจนิตยชีวี (2551) แกนนำชุมชนภาคกลาง ได้กล่าวถึงมุมมองของชาวบ้านต่อสวัสดิการสังคมว่า ในอดีตชาวบ้านมีความรู้จักพอ รู้จักให้กันและกัน อยู่กันอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ จนมาสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมที่บีบคั้นให้ทุกคนเปลี่ยนแนวคิดหลายประการ จากที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลมีน้ำใจกลายเป็นความช่วยเหลือด้วยน้ำเงิน ลืมศักดิ์ศรีของความเป็นเพื่อนพี่น้องที่มีความดีงาม นอกจากนี้ยังทำให้จิตวิญญาณ คุณธรรมความดีและประเพณีวัฒนธรรมเสื่อมถอยลง แต่กระนั้นก็ตามขณะนี้ความดีงามได้เริ่มหมุนเวียนกลับมา จนคนเริ่มเห็นความสำคัญโดยให้ชุมชน

เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความเอาใจใส่ต่อเรื่องราวของชุมชนและรับรู้เข้าใจชุมชนที่ทำงานจนสามารถนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นนโยบายออกมาใช้ ซึ่งเป็นมิติใหม่ของภาคประชาชน จนเกิดการจัดสวัสดิการสังคมที่มีความพอดี มีความหลากหลาย มีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และเกิดเป็นภูมิปัญญาชุมชน ขบวนการสวัสดิการชุมชน ใช้หลักสำคัญ คือ การเชื่อมโยงกองทุนที่มีอยู่ในชุมชนเข้าด้วยกันอย่างบูรณาการ เพื่อเป็นกองทุนกลางในระดับชุมชน เชื่อมโยงกับทุนท้องถิ่นและทุนกลาง จนเป็นระบบสวัสดิการที่หลากหลาย มีการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และเป็นหัวใจสำคัญสามารถสร้างความเข้มแข็งในเรื่องการจัดสวัสดิการได้อย่างยั่งยืน สามารถช่วยเหลือตัวเอง และผู้อื่นได้ หรือเกิดเป็นสวัสดิการสังคมแบบพอเพียงในอนาคต แนวคิดที่หลากหลายนี้ได้สะท้อนถึงภาพความช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง โดยภาครัฐและภาคประชาชนได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งรัฐบาลใหม่ที่จะมารับตำแหน่งนี้ควรนำไปคิดเป็นการบ้านว่าจะสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมไปในทิศทางใดจึงจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2544 ก, 2544 ข) ได้ศึกษาวิจัยการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีสวัสดิการให้กับชุมชน 11 กรณีศึกษาครอบคลุมทุกภาคของประเทศ รวมทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า แบบแผนของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยองค์กรในชุมชนสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ การเริ่มต้นจากกลุ่มออมทรัพย์แล้วนำไปสู่การจัดสวัสดิการ การเริ่มต้นจากหน่วยผลิตแล้วนำไปสู่การจัดสวัสดิการ การเริ่มต้นจากความเชื่อและอุดมการณ์แล้วนำไปสู่การจัดสวัสดิการ และสรุปว่า แม้ชุมชนจะมีการจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือกันเอง แต่เป็นการช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่งยังไม่พอเพียงต่อการแก้ปัญหาของชุมชนได้ทั้งหมด ดังนั้นการจัดสวัสดิการที่จำเป็นให้แก่ประชาชนยังต้องเป็นภาระของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2544 : 127 – 176) เสนอว่า ความอุดมสมบูรณ์เป็นพื้นฐานความคิดและอุดมการณ์สำคัญเกี่ยวกับกับการดูแลความอยู่ดีมีสุข และเป็นรากฐานของสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับสวัสดิการของสังคมไทย ความเชื่อเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์แสดงนัยของพลังอำนาจออกมาในรูปของจารีตประเพณี ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ทำหน้าที่จัดระเบียบ และกำหนดความสัมพันธ์ต่างๆ ทางสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข จารีตประเพณีจึงกลายเป็นพื้นฐานของจริยธรรมของการยังชีพ โดยที่จริยธรรมดังกล่าวนี้มีหลักการที่อยู่เบื้องหลังที่สำคัญ 4 ประการ คือ การตอบแทนกัน (reciprocity) การใช้ประโยชน์ร่วมกัน (communalism) หลักสิทธิการใช้ (usufruct rights) หลักสิทธิตามธรรมชาติ (natural rights) ซึ่งหลักการทั้งหมดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงาน การระดมแรงงานเพื่อกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปของป่าชุมชนที่เปิดโอกาสให้ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ แต่การใช้

ประโยชน์จากป่าก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์เพื่อรักษาความยั่งยืนของทรัพยากรหรือการที่เจ้าของนาเป็นเจ้าของเฉพาะต้นข้าวที่ปลูก ส่วนปลาในนาที่มากับน้ำหลากนั้น คนอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของนาก็มีสิทธิ์จับได้ หรือการที่ทุกคนสามารถเก็บไข่มดแดงหรือเห็ดในที่ดินที่มีผู้อื่นใช้อยู่ก็ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เกิดมาเองจากธรรมชาติ

นอกจากนี้ บำเพ็ญ เจียวหวาน และคณะ (2550) ได้เสนอแนะแนวทางการบูรณาการสวัสดิการระดับตำบลไว้ดังนี้ คือ 1) มีเวทีเครือข่ายระดับตำบลต่อเนื่อง 2) เร่งขยายเครือข่ายให้ครบทุกหมู่บ้านโดยสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชน 3) สร้างทีมวิทยากรกระบวนการระดับตำบลเพื่อช่วยขยายพื้นที่ 4) รวบรวมจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้านที่เป็นปัจจุบันเสมอและใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชน และ 5) ถอดบทเรียนและสรุปประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางในการปรับใช้และหนุนเสริมการทำงานของตำบลอื่นๆ

จากการทบทวนแนวคิด เอกสาร และผลการวิจัยที่ผ่านมา ทำให้เห็นความสำคัญของการทบทวนสถานการณ์และรูปแบบของการจัดสวัสดิการชุมชนที่ผ่านมา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนระดับตำบล เนื่องจากการเชื่อมโยงกันของกลุ่ม องค์กรชุมชนที่มีการจัดสวัสดิการในชุมชนเป็นพื้นฐานเดิม จะช่วยให้เห็นทุนและศักยภาพของชุมชน ลดความซ้ำซ้อน รวมทั้งนำไปสู่การสร้างแนวทางที่จะนำทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบกับข้อสังเกตที่มีต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานสวัสดิการชุมชนที่ผ่านมาต่อการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชน ว่าอาจนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของการจัดสวัสดิการในลักษณะของการเลียนแบบวิธีการ ขาดการศึกษาและนำแนวคิดสำคัญของการจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่ว่า เป็นไปเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทอดทิ้งกันระหว่างคนในชุมชนไปใช้ประกอบการดำเนินกิจกรรมได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนและมั่นคงของการจัดสวัสดิการในท้องถิ่นชุมชนนั้น ด้วยเหตุนี้จึงควรนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไข ความรู้ และ คุณธรรม มาเป็นแนวทางการศึกษา และวิเคราะห์ร่วมกับกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนในตำบลนั้นๆ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการระดับตำบล โดยคำนึงถึงปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนในตำบลประกอบ